

Nr 11.

Ankom till riksdagens kansli den 25 april 1917 kl. 1 e. m.

*Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11,
i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl.
Maj:t angående vissa förändringar rörande personal-
rekryteringen och organisationen inom statsförvaltningen.*

I en inom andra kammaren av herr *Hallendorff* väckt motion nr 130 hemställes, att riksdagen måtte i sammanhang med reglerandet av riksstaten för år 1918 i underdånig skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande, huruvida icke med beaktande av nu framförda synpunkter vissa ändringar med hänsyn såväl till personalrekryteringen som organisationen av statens ämbetsverk kunna finnas av behovet påkallade.

Med avseende på vad motionären anført till stöd för sitt yrkande får utskottet hänvisa till motionen.

Den föreliggande motionen hade ursprungligen hänvisats till statsutskottet i enlighet med motionärens önskan, att ärendet behandlats i samband med statsregleringen, vilket också ur vissa synpunkter säkerligen varit fördelaktigt. Emellertid återlämnade statsutskottet på anförda skäl motionen till andra kammaren, som därefter remitterade den till sitt första tillfälliga utskott.

Utskottet.

Utskottet kan icke underlåta att uttala, att motionären i sin framställning enligt utskottets förmenande icke fullt klart formulerat sina önskemål beträffande personalrekryteringen och organisationen av statens ämbetsverk, varigenom möjligheten av missuppfattning från utskottets sida av motionens innebörd och syfte icke är utesluten.

Emellertid synes motionärens förslag huvudsakligen avse en systematisk utskiftning av arbetsuppgifterna inom den centrala statsförvaltningen på sådant sätt, att en bestämdare skillnad än hittills kunde göras mellan högre och lägre poster. Motionären yttrar härom följande:

»De högre, relativt fåtaliga, måste vara väl avlönade samt rekryterade genom strängt urval med ganska höga fordringar på förutgående teoretisk och eventuellt praktisk utbildning. De lägre, som bli de ojämförligt talrikare, kräva en mycket måttlig teoretisk studiebildning men desto mera av praktisk träning inom tjänsten; de kunna därför begynna med ganska låga avlöningar, vilka i alla fall bli fullt tillfredsställande för de uppoffringar, den nyinträdande kan ha gjort för sina studier. Vilket mått av teoretisk utbildning, som för dem skulle krävas, torde vara ganska svårt att ens i allmänna drag skissera. Högst borde en vanlig studentexamen komma i fråga, möjligen kunde någon sorts påbyggnad på realskoleexamen räcka till för att låta vederbörande vid uppnädd nödig minimiålder inträda i denna tjänstemannaklass.»

Motionären åsyftar sålunda, att det rent mekaniska arbetet må strängare än hittills skiljas från de uppgifter, som åligga ledningen, vilken har att »hålla trådarna samman, gripa och utforma nya initiativ samt lösa uppdykande nya spörsmål».

Den biistande tydligheten i motionärens framställning visar sig enligt utskottets mening kanske främst däri, att han icke närmare angivit, huru han tänkt sig, att denna gräns mellan högre och lägre funktioner borde dragas. Faktiskt existerar redan inom den centrala statsförvaltningen en utskiftning av arbetsuppgifterna på sådant sätt, att det mera mekaniska arbetet väsentligen påvilar den till antalet högst betydande kår, som utgöres av s. k. fasta biträden. Löneregleringskommittén uppvisade i sitt utlåtande av 1907, vari behandlades frågan om dessa biträdens ställning, bland annat, vilken betydande mängd av ständiga biträden som vore anställda inom den centrala statsförvaltningen och framhöll, att dessas arbete vore synnerligen olikartat — från renskrivning och dylika enklare sysslor upp till göromål, vilka kommittén ansåg vara lika krävande som de, vilka besörjdes av åtskilliga ordinarie tjänstemän. Kommittén anförde i ämnet bland annat följande (se riksdagshandlingarna för år 1910, band 28):

»Frågar man sig, huruvida det är att antaga, att behovet för stats-tjänsten av dylika biträden skall för framtiden minskas, måste svaret bli va nekande. Fast hellre kan förutses, att detta behov kommer att ganska starkt ökas. Kommittén har redan i förut avgivna betänkanden framhållit, att det måste anses som en misshushållning och böra undvikas att låta tjänstemän verkställa rent mekaniska arbeten såsom renskrivning och dylikt. Riktigheten av denna uppfattning torde numera vara ganska allmänt erkänd. Och i den mån de stegrade levnadskostnaderna nödvändiggöra höjda avlöningar till statstjänarna, framstår över huvud såsom ur statens synpunkt nödvändigt, att för arbetet i statstjänsten ej användes högre kvalificerad och därmed dyrare arbetskraft, än arbetets art i de sär-

skilda fallen verkligen kräver. Uttalanden i sådan riktning ha på senare tid gång efter annan framkommit. Men av vad nu blivit anfört torde också framgå, att biträdenas antal kommer att än ytterligare tillväxa.»

Med anledning av detta kommitténs uttalande vill utskottet framhålla önskvärdheten av att fasta biträden i så stor omfattning som möjligt må komma att användas inom statsförvaltningen.

Emellertid synes motionären icke i främsta rummet ha haft dessa fasta biträden i tankarna, då han framhållit vikten av att en skillnad göres mellan förvaltningens högre och lägre poster, utan på en utskiftning av arbetet i ett annat och så att säga högre plan eller mellan dem, som under nuvarande förhållanden vinna anställning inom resp. verk på grund av examensmeriter. Han yttrar nämligen om denna arbetsfördelning: »Om härigenom en hel del studerat folk, som för närvarande med ringa utbyte både för sig själva och för tjänsten av sina påkostade dyra studier trampa ämbetsverkens linoleummattor, frigjordes och bleve överflödiga, vore detta endast till gagn». Detta kan svårligen syfta på de fastare biträdena utan på befattningshavare, som befinna sig i en något högre ställning än dessa. Frågan om dessa senare befattningshavares ställning har behandlats av löneregeringskommittén i dess utlåtande 1903 rörande regleringen av löneförhållandena inom de centrala ämbetsverken. Kommittén uttalar sig i denna fråga på följande sätt (se riksdagshandlingarna för år 1907 band 27):

»Om man nämligen undantager sådana tjänstebefattningar — såsom inom kommunikationsverken och vissa andra ämbetsverk — för vilka juridisk fackutbildning är fullkomligt obehövlig och därför ej heller bör fordras, äro de lägre tjänstebefattningarna i de centrala verken i regel icke till arbetets art och allmänna beskaffenhet väsentligen skilda från de högre. Och såväl för behörigt tillgodogörande av de underordnade tjänstemännens arbetskrafter såsom biträden åt de överordnade samt fyllande av dessas plats vid ledighet och förfall, som för uppehållande, till tjänstemännens och verkets fromma, av befodringsmöjligheterna även för de lägre avdelningarna på ämbetsmannastegen, synes det kommittén vara av stor betydelse, att även den lägre tjänstepersonalen i de centrala ämbetsverken icke heller i kompetens väsentligen skiljer sig från de högre. Tvärtom skulle det nog visa sig vara till skada för det allmänna, om inom dessa verk i allmänhet bildades en lägre, avskild tjänstemannakår, vars befodringsutsikter stannade vid de lägre eller lägsta graderna med därhos följande minskade utvecklingsmöjligheter och intresse för tjänsten. Faran av en dylik stagnation ligger ej alldeles utom området för hittills gjorda erfarenheter.»

Utskottet vill i detta sammanhang påpeka, att nämnda kommitté

kraftigt påyrkade genomgripande förenklingar beträffande arbetet inom förvaltningen, t. ex. med hänsyn till journaliseringen, diariesöringen, skrivelser och resolutioner, rubriker m. m.

Löneregleringskommittén var alltså av den mening, att det skulle vara till stor skada, om inom förvaltningen bildades en lägre avskild tjänstemannakår med minskade befordringsutsikter. Såvitt utskottet kan finna, är denna ståndpunkt motsatt den, motionären i sin framställning förfäktar, och utskottet kan icke finna annat än att de skäl, kommittén anfört, fortfarande åtminstone i huvudsak äga sin giltighet.

Vad beträffar motionärens yrkande, att de högre ämbetsmännen med befordringsmöjligheter till chefsplatser skulle avlägga en högre examen — det nämnes intet om arten av denna examen — vill utskottet framhålla att det visst icke alltid förhåller sig så, att de, som avlägga de vackraste examina, också äro goda chefsämnen. Chefsegenskaperna framträda vanligen i och genom den praktiska tjänsteutövningen, och det är ingalunda sällsynt, att personer med en jämförelsevis blygsam utrustning i avseende på teoretisk meritering, visa sig mäktiga av den organisation och överblick, som man framför allt vill finna hos den, som har sig anförtrodd ledningen av ett stort verk. Genom att ytterligare skärpa de teoretiska fordringarna skulle därför svårigheter kunna inträda att på det mest tillfredsställande sättet kunna rekrytera chefsposterna, vartill kommer, att de mindre examensmeriterade, som inginge vid verket, måhända icke skulle nedlägga samma hängivna intresse för sina tjänsteåligganden, om deras möjligheter till befordran redan från början vore på detta sätt begränsade. Enligt utskottets mening bör i stället den rent personliga dugligheten vara den huvudsakliga befordringsgrunden.

På grund av vad utskottet anfört, får utskottet sålunda hemställa,

att herr Hallendorffs förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föränleda.

Stockholm den 20 april 1917.

På utskottets vägnar:

NILS HELGER.

Vid förevarande ärendes slutbehandling ha deltagit herrar: *Helger, Welin, Andersson* i Milsmaden, *Stenudd, Persson* i Björnsbyholm, *Hedström, Långström, Rydholm, Hedlund* och *Gustafsson* i Kasenberg.